

УДК 373.51.001.63

ЛЯШЕНКО Ростислав Олександрович,
здобувач кафедри педагогіки та освітнього
менеджменту,
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
e-mail: r.ljashenko@gmail.com

ФЕНОМЕН САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ В КОНТЕКСТІ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті проаналізовано основні форми вияву самопрезентації особистості та умови її розвитку, в залежності від потреб різних рівнів, визначено місце особистості в безперервному процесі особистої і групової самопрезентації, виокремлено критеріальні показники та фактори формування самопрезентації особистості.

Ключові слова: особистість; самоактуалізація; самопрезентація; суб'єкт; потреба.

Постановка проблеми. Гострота проблеми особистості в сучасній ситуації простежується в науковій літературі й інноваційних пошуках, коли виникає потреба в цілісному педагогічному процесі суб'єкт-суб'єктних відносин, особистісно-орієнтованого підходу, гуманітаризації освіти. Проблема особистості, її цілісності, причому не тільки особистості вихованця, а й педагога обговорюється як протипага безособистісної педагогіці, технологізму і автоматизму методів освіти. Не є виключенням і роль феномена самопрезентації в контексті розуміння самоактуалізації особистості. Тому педагог повинен бути ознайомлений з основними теоріями особистості, мати уявлення про особистість як багатовимірну сутність, що володіє потенціалом вільного творчого зростання і прагне виявити свою індивідуальність, що розширює діапазон бачення педагогом педагогічних ситуацій і можливостей педагогічної дії, а також можливостей свого особистісного зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам вивчення феномену особистості, явищ самопрезентації, самоактуалізації та самореалізації особистості присвячено праці К. А. Абульханової-Славської, В. П. Алексеєва, Л. И. Анциферової, В. с. Біблера, с. Д. Дерябо, Н. И. Дьяченко, В. А. Лекторського, А. В. Петровського, с. Л. Рубінштейна, В. А. Сластьоніна, В. Франкла, А. Г. Харчева та ін.

Мета статті – проаналізувати форми вияву самопрезентації особистості, в залежності від потреб різних рівнів та визначити місце особистості в безперервному процесі особистої і групової самопрезентації.

Виклад основного матеріалу дослідження. В. О. Сластьонін стверджує: «Які б якості й властивості особистості вчителя ми не розвивали, ученим давно вони відомі, і жодна якість не може існувати поза цілісною особистістю і завжди виступає як її виявлення, змінює свій зміст і будову залежно від її структури» [1, с. 87]. Для обґрунтування проблеми становлення цілісної особистості педагога значущими є положення В. Е. Франкла про те, що смисл має потенціал, який розвиває особистість (реалізує смисл, людина реалізує сама себе); його пошук – це реалізація духовності, свободи й відповідальності людини; кожного разу – конкретний смисл ситуації, й відповідно він є унікальним, як унікальною є кожна особистість [2].

Для педагога освітній процес повинен бути орієнтованим в першу чергу на цілі власного розвитку особистості, її здібності. Зв'язок навчання з формуванням якісних характеристик особистості повинен бути таким, що педагог відшукує на основі виявлення такі одиниці аналізу (якості чи характеристики), за допомогою яких їх діалектичні відношення можуть бути встановлені згідно з їх новою об'єктивною природою. Такою одиницею аналізу є «засвоєння» (оволодіння діяльністю).

Розвиток самопрезентації студента як об'єктивно та системно організований процес ми вважаємо особливим типом розвитку в універсальній еволюції. В основу психічного розвитку покладено специфічну відтворювальну діяльність особистості, за допомогою якої вона привласнює історично сформовані фундаментальні потреби та здібності, необхідні їй для залучення до активного трудового та суспільного життя. Діяльність покладено в основу професійного розвитку навіть тому, що є умовою розвитку самопрезентації особистості, а це

забезпечує принципово новий принцип і тип зв'язку живого з дійсністю. Саме з цього погляду діяльність є не тільки засобом «привласнення», а й особливою властивістю особистості, яка визначає її специфіку. Вона є принципово новим типом активності – здатності особистості, її носія, суб'єктно перетворювати дійсність, у якій перетворюється сама особистість.

У діяльності, як відповідному типові активності, особистість реально зростає, розвивається внаслідок свого людського самоздійснення. Такий тип активності усуває всі типи активності нижчих рівнів й здатний постійно не тільки змінюватися, не тільки слугувати основою та умовою розвитку її носія, а й розвиватися – саморозвиватися в соціумі й демонструвати вияв самопрезентації.

Задоволеність розуміється як соціально-психологічне відношення, вона виражає ступінь співвіднесення людиною своїх актуальних можливостей та потенційних, свого актуального рівня розвитку із вимогами середовища. Згідно багатьох досліджень задоволеність працею, собою та життям є критеріальним показником професійної сомаопрезентації.

З цього приводу К.А. Абульханова-Славська пише: «Суперечність між безмежними просторово-часовими можливостями буття людства і обмеженістю людського життя в її індивідуальній формі є рушійна суперечність відтворення індивідуальної життєдіяльності. Об'єктивно в житті індивіда виникає потреба «встигнути здійснити себе» в житті, яка виступає для нього в формі тимчасової необхідності і системній організації його життя (суспільна діяльність, сім'я тощо) і спонукає його до активності. Це прагнення "здійснити себе" є доказ причетності індивіда до форм життя людства, його прагнення виконати своє суспільне «призначення». Це своєрідна «мотивація» життя часом, спонукаюча до відтворення подій і ситуацій у часі» [3, с. 76].

Можливість та право кожного бути вихователем для іншого зумовлюються соціально-психологічними передумовами, зокрема здатністю індивіда бути особистістю, яка перетворює емоціогенну, вольову, поведінкову сферу інших людей. Знання про себе як про потенційного носія педагогічної сутності – важлива передумова самореалізації у праці вчителя. Особливості підготовки майбутнього педагога з урахуванням розвитку професійно-педагогічної активності пов'язуються з розвитком у людині здібностей до творення іншої людини, а за допомогою цього до самопрезентації.

У найзагальнішому смислі слова суб'єктивність відносин означає їх належність особистості як суспільному суб'єкту. Вони формуються й розвиваються в процесі накопичення й інтеграції всього життєвого досвіду особистості. Ними характеризується життєва позиція особистості в суспільстві. В процесі розвитку суб'єктивних відносин формуються специфічні «утворення»: система переваг, думок, смаків, інтересів. Складається також відповідна система образів, у яких з позицій певної особистості, тобто суб'єктивно й прискіпливо, репрезентуються різні сторони й компоненти дійсності, у якій ця особистість проживає (образ інших особистостей, спільностей, суспільства загалом тощо).

Суб'єктивний фактор формування самопрезентації особистості – відношення в мікросередовищі, які значною мірою складаються стихійно, під дією внутрішніх та зовнішніх впливів, умов та обставин, в яких живе, розвивається і діє людина, формується спрямованість та вибірковість учителя, його ціннісні орієнтації, світоглядна позиція. Таким чином, лише при взаємодії педагога з вихованцем, в навчанні і вихованні міжособистісного спілкування, взаємного обміну і збагачення наставника і школяра тими чи іншими цінностями, діловими та особистими якостями, моральними принципами і правилами можливий інтенсивний розвиток цілісної особистості вихованця.

Основою самопрезентації, як самовияву особистості є її позиція — складна система якостей особистості, де установки, інтереси, світоглядні критерії і ставлення студента до соціальних цінностей на єдиній основі регулюють і духовну і предметно-практичну діяльність.

Реалізація студентом вишу активної життєвої позиції в пізнавальній, професійній діяльності залежить від ступеня сформованості відносин, інтересів, установок та навичок діяльності. Вузькість інтересів майбутнього викладача є показником неповної сформованості його установок і позиції в цілому. Вони в свою чергу визначають недостатню активність, а в

кінцевому результаті професійної самоактуалізації особистості, що зв'язана з недостатністю виконання студентом характерних для нього соціальних функцій.

Здатність особистості перейти від одного рівня організації, функціонування до іншого рівня організації є показником не тільки самопрезентації і самоактуалізації, але і психологічної стійкості і цілісності внутрішнього світу. Л. І. Анциферова відмічає: «Вільний перехід від одного рівня функціонування особистості до іншого, здатність певний час функціонувати на більш простому рівні, що вимагає меншого психологічного напруження і знову без особливих зусиль повертатися на більш високий рівень є ознакою і заставою психологічного здоров'я особистості» [4, с. 42].

У самопрезентації реалізується певне коло феноменів, що відносяться до поняття індивідуального стилю, різноманітне. Воно пов'язане із широким спектром характеристик індивідуальності людини. У зарубіжній психології акцентується на особистісних детермінантах й стиль описується через особистісні диспозиції у їх зв'язку з особливостями поведінки, реагування, пізнавальних процесів. У радянській та пострадянській психології стиль найчастіше описують через стійкі індивідуальні особливості виконання діяльності, детерміновані властивостями індивідуальності найрізноманітніших рівнів і специфікою діяльності, у якій стиль формується.

Як відмічає О.Г. Харчев, «чим зрілішим буде наше суспільство, тим більше зростає в ньому роль людського фактору в його функціонуванні, а отже, значення виховання, покликаного в найбільшій мірі впливати на реалізацію можливостей людини як біосоціальної структури» [5, с. 58].

Педагогічний підхід до пояснення розвитку професійної самоактуалізації особистості пояснює ієрархію діяльностей, які на послідовно змінних етапах онтогенезу виступають провідними для успішного розв'язання завдань професійної освіти.

Для виникнення функціонального аспекта суб'єктного сприйняття необхідним є виконання трьох умов: дещо повинне виступити стосовно того, що сприймається як суб'єкт, причому здійснені перетворення життєвого світу того, хто сприймає повинні бути для нього значущими; той, хто сприймає повинен рефлексувати ці перетворення, встановити відповідні не формально-логічні, а чуттєво хвилюючі, смислові зв'язки з їх джерелом, приписати «авторство» – іншими словами, вони повинні мати для нього саме суб'єктивну значущість; у внутрішньому світі, того, хто сприймає, повинні бути виявлені такі ознаки-індикатори того, що дещо у світі здійснило стосовно до нього одну із трьох специфічно суб'єктних функцій: а) переживання своєї особистісної динаміки, б) зміна системи ставлень до світу і життєвих взаємин зі світом, в) переживання причетності до діяльності й “полю спілкування” цього Іншого – спільна система цінностей [6, с. 49].

Самосвідомість педагога є одним із важливих факторів його становлення і розвитку як професіонала й особистості. Саме від того, ким він усвідомлює себе (виконавцем соціально заданої, нормативної діяльності чи духовним наставником молодого покоління у світі культури і соціального життя), залежить система ціннісних орієнтацій і переваг у сфері предметного (наукового) знання, методичних пошуків і культури в цілому, залежить і зміст педагогічної діяльності, а звідси – самопрезентація педагога, його самоусвідомлення як професіонала й особистості. Таке осмислення пов'язане із професійним самовизначенням педагога, який розуміється не просто (і не тільки) як залучення до виконання професійно-педагогічної діяльності, а й як вибір життєвого шляху, коли розв'язання професійних завдань поєднується із формуванням себе як цілісної особистості.

Розвинена самосвідомість пов'язана, переважно, із критичним самоствавленням, а тому слугує основою для удосконалення професійної діяльності й особистісної культури. Тут осмислюються способи детермінації діяльності та її результати, і тут, у самосвідомості, формуються імпульси, як говорить В. с. Біблер, ««слабкі поля» самодетермінації, що визначають індивідуальну відповідальність людини за свої вчинки, свідомість, мислення, волю ...» [7].

Самопрезентація розвивається не як властивість, що самостійно функціонує у своїй генезі й розвитку, а як конструкт процесу становлення нової реальності буття – самості людини, і тому передбачає його здійснення у системі інших, у єдиному русі розгортання

самості, вважаючи обов'язковими моментами його структурування ідентифікацію, відповідний рівень саморозуміння й самовизначення. Ця здатність є особливою, зумовлена потребою у процесі антропогенезу з об'єктивно утворюваними структурно-змістовними характеристиками, у процесі, у якому формувалася та закінчена цілісність, яка забезпечувала виробництво-відтворення людини як принципово нового феномена живого, що здійснює новий «тип» буття соціального, його розвиток, а отже, розвиток самості.

Активність характеризує життєву позицію майбутнього викладача, його професійну самоактуалізацію при певному рівні розвитку професійної відповідальності й професійної самопрезентації особистості. Специфічною рисою активності студентів педагогічних вишів ми вважаємо усвідомлену педагогічну спрямованість особистості, яка проявляється в розумінні соціальної значущості праці педагога, в суспільно цінних мотивах його вибору, в наявності інтересу, нахилів і здібностей до педагогічної праці, які реалізуються в посиленій практичній діяльності уже в студентські роки. Одна із передумов розвитку професійної самоактуалізації студента педвузу – формування його професійної самопрезентації.

З позицій елементно-структурного аналізу, основними компонентами психолого-педагогічної компетентності майбутнього педагога-філолога є: грамотність (загальнопрофесійні знання); уміння як здатність його застосовувати наявні знання у педагогічній діяльності, в організації взаємодії; професійно значущі особистісні риси, наявність яких виявляється в органічній єдності з процесом педагогічної діяльності.

Змістовий бік створення умов для задоволення провідних потреб майбутнього викладача-філолога полягає в особистісно значущому спілкуванні; у формуванні своїх життєвих установок, позицій, цінностей; у прийнятті самостійних рішень і здобутті навичок суспільно-доцільної поведінки; у вияві різноманітних форм самопрезентації і самоактуалізації; у визнанні з боку інших; у формуванні адекватної самооцінки, що ґрунтується на усвідомленні свого соціального досвіду і вдалих способах самореалізації; у формуванні власних життєвих планів щодо майбутньої діяльності.

Якісно новий підхід до вдосконалення професійної підготовки майбутнього викладача-філолога передбачає, по-перше, подолання протиріч між предметно-методичною, психолого-педагогічною та соціально-культурологічною підготовкою; по-друге, забезпечення збалансованості теоретичного навчання та системи педагогічних практик. Через це доцільним, на наш погляд, буде запроваджувати професійно-педагогічне наповнення змісту всіх циклів навчальних дисциплін, які вивчаються, та фундаменталізацію професійної підготовки майбутнього педагога-філолога. Тут йдеться не про поглиблення теоретичних основ предметно-методичних та психолого-педагогічних знань, а про озброєння студентів надпредметною, методологічною інформацією про формування методологічної культури, що дозволить педагогові усвідомлено реалізувати право вибору наукових ідей і теорій, а також відповідних їм змісту та технологій освітнього процесу. Здатність на діагностичній основі самостійно обрати оптимальну модель для окремої школи та вихованців, а також в її межах спроектувати реальний навчально-виховний процес стає важливою умовою становлення професійної самопрезентації педагога.

У процесі самопрезентації у молодих людей формується досвід розуміння своїх можливостей і здібностей, необхідних для досягнення життєвої мети. «Мета є результат, що передбачається в свідомості, доступний розумінню самого суб'єкта, а також – інших людей» [8]. Як зазначалося, розуміння студентами своїх здібностей в досягненні мети відбувається через усвідомлення своїх професійних здібностей, досягнення ними позитивного ставлення до майбутнього в професії, професійній спрямованості. Це дозволяє встановити психостазис, який припускає відповідальне ставлення до професійної діяльності.

Відомий антрополог В. П. Алексєєв справедливо зазначає, що в структуруванні процесу онтогенезу «якісна своєрідність відбору в людському суспільстві із самого початку знайшла своє вираження у зміні напрямку дії» [9]. Це не суперечить і позиції П. К. Анохіна про системогенез, про нарощування функціональних систем при збереженні базових основ у розвитку людини. Однією із важливих особливостей людини є початково притаманна їй здатність, що формується особливим способом відтворення її й середовища, її існування в діяльності і за допомогою діяльності.

Суб'єктивний досвід стає можливим лише внаслідок ставлення до себе як об'єкта, залученого до мережі об'єктивних відносин з предметами й стосунків з іншими людьми. Зі свого боку, зовнішні предмети стають для суб'єкта світом об'єктів, незалежних від нього і його свідомості, лише тоді, коли з'являється перший, елементарний акт самопізнання. Суб'єкт усвідомлює не лише свою належність до об'єктивної системи відносин, а й унікальність власної позиції в світі. Остання полягає, по-перше, у тому, що його тіло посідає таке місце в системі просторово-часових зв'язків, яке не має жодний інший суб'єкт; по-друге, у тому, що лише він має «внутрішній доступ» до власних суб'єктивних станів» [10, с. 126].

У взаємостосунках людина є суб'єктом, що здійснює нову дійсність. Становлення людини як суб'єкта особливої цілеспрямованої діяльності, як творчо діючого суб'єкта, що організує діяльність в її основних людських вимірах й того, що створено нею здійснюється тому, що «суб'єкт в своїх діяннях, в актах своєї творчої самодільності не тільки виявляється, але й твориться й визначається» [11, с. 94]. У відносинах взаємодії, у яких лише й відбувається діяльність суб'єкта, забезпечується реальність розвитку нових форм та рівнів розвитку живого, відбувається становлення соціального як реальності універсального буття, де зростання самопрезентації перетворюється на мету, яку покладено в основу його зростання як професіонала.

Взаємозв'язок зовнішнього і внутрішнього стає зрозумілим як дія зовнішніх причин через внутрішні умови, знімає в проблемі розвитку протиставлення зовнішньої, соціальної зумовленості і внутрішнього спонтанного розвитку, дозволяє подолати дуалізм біологічного й соціального, уявивши, що соціальне не просто надбудовується над біологічним, а є природою людини, оскільки природа людини є продуктом історії.

«Професійна спрямованість передбачає розуміння й внутрішнє прийняття цілей і завдань професійної діяльності, інтереси, які до неї відносяться, ідеали, установки, переконання, погляди. Всі ці риси й компоненти професійної спрямованості слугують показником рівня її розвитку й сформованості у студентів, характеризуються стійкістю (нестійкістю), домінуванням суспільних або вузькоособистісних мотивів, далекою або близькою перспективою» [12, с. 274].

Психологічний зміст оволодіння діяльністю щодо самопрезентації зумовлений своєрідним процесом. Саме у ньому фіксуються: 1) індивідуальна діяльність за переопрацюванням наукової інформації; 2) організація і характер її здійснення; 3) операційна сторона цієї діяльності; 4) відмінності у способах її виконання при аналогічній продуктивності. Таким чином, оволодіння діяльністю особистості як вихованця так і педагога в процесі освітньої діяльності по суті розглядається як процес активного переопрацювання вихованцем суспільно-історичного досвіду, зміст та форми якого повинні відповідати можливостям учня, відтворити цей досвід у власній діяльності.

Як показують дослідження, вирішальну, майже виняткову роль мають не лише компетентність, професіоналізм, майстерність викладача, але і внутрішнє суб'єктивне ставлення до діяльності, її об'єктів, засобів, способів. Ця обставина обумовлюється ще і тим, що в процесі взаємодії, співпраці педагогів з вихованцями виникають і встановлюються певні психологічні зв'язки, які сприяють виникненню взаємопорозуміння, довіри.

Суб'єктивний фактор формування самопрезентації особистості – відношення в мікросередовищі, які значною мірою складаються стихійно, під дією внутрішніх та зовнішніх впливів, умов та обставин, в яких живе, розвивається і діє людина, формується спрямованість та вибірковість педагога, його ціннісні орієнтації, світоглядна позиція.

Таким чином, лише при взаємодії педагога з вихованцем, в навчанні і вихованні міжособистісного спілкування, взаємного обміну і збагачення наставника і вихованця тими чи іншими цінностями – діловими та особистими якостями, моральними принципами і правилами можливий інтенсивний розвиток цілісної особистості вихованця. Головною функцією педагога в організації навчально-пізнавальної діяльності своїх вихованців є уміння грамотно і переконливо перетворювати суспільно значущий зміст знань, залучаючи до них вихованців у тій чи іншій педагогічній системі, в акт індивідуального пізнання вихованця.

Сутність самопрезентації в цьому випадку – процес співвіднесення, що переживається, порівняння, зіставлення, аналіз і синтез своїх окремих цілісних властивостей, а також потреб, здібностей стосовно певного еталона, якими можуть виступати властивості окремих людей, власний досвід, очікуванні результати. У міру соціального дозрівання особистості, її приватні самооцінки й самооцінка себе як цілісності виступають еталоном оцінювання інших.

Процес пов'язаний із соціально-професійним зростанням доцільно розглядати з точки зору впливу на нього різноманітних соціально-професійних факторів. Сукупність цих факторів, є умовний простір, у якому здійснюється процес професійної самоактуалізації.

Кожну людину з властивими їй особливостями самопрезентації і самовираження характеризує не тільки її минуле і теперішній час, але у відомому значенні і її майбутнє. Надзвичайно важливо, які цілі ставить перед собою в процесі професійної підготовки майбутній викладач, до чого він прагне, які перспективи його подальшого соціально-професійного розвитку. Для правильного трактування форм самопрезентації і самовираження, самоактуалізації і персоналізації, властивих кожній окремо взятій особистості, необхідні розкриття і врахування особливостей самоствердження і самовираження більш широкої спільності суб'єктів різного масштабу, що включають в себе даного індивіда (для нашого випадку учасники процесу професійної підготовки майбутнього викладача).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналізуючи конкретні форми вияву самопрезентації окремої особи студента, ми стикаємося з необхідністю встановити властиве їй індивідуальне, закріплене в своєрідності її потреб, поєднання загального і особливого. Будь-яка дія майбутнього фахівця або мікросередовища його життєдіяльності стає зрозумілою лише після визначення його місця в безперервному процесі особистої і групової самопрезентації і самовираження. Тут виявляється повна відповідність рівня самоактуалізації рівню, масштабу суб'єкта і відповідно рівню його потреб. Самопрезентація індивідів і малих груп нерозривне, але пов'язане із самопрезентацією більш широких спільнот людей, так само як пов'язані між собою потреби різних рівнів. У діях окремих індивідів і груп закладене їх особистісна і групова самопрезентація, про характер якого можна судити по тому, на задоволення потреб якого рівня спільності спрямована діяльність даного суб'єкта.

Список використаної літератури

1. Слостенин В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В. А. Слостенин. – М. : Просвещение, 1976. – 158 с.
2. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл. – М., 1990. – 368 с.
3. Абульханова-Славская К.А. Диалектика человеческой жизни / К.А.Абульханова-Славская. – М., 1977. – 224 с.
4. Анцыферова Л.И. Некоторые теоретические проблемы психологии личности / Л.И. Анцыферова // Вопросы психологии, 1978. – № 1. – с. 42.
5. Харчев А.Г. Социология воспитания / А.Г. Харчев // О некоторых актуальных социальных проблемах воспитания личности. – М. : Политиздат, 1990. – 222 с.
6. Дерябо С.Д. Феномен субъектного восприятия природных объектов / С.Д. Дерябо // Вопросы психологии, 2002. – №1. – с. 45–59.
7. Библер В. с. От наукоучения – к логике культуры. Два философских введения в двадцать первый век / В. с. Библер – М., 1991. – 413 с.
8. Петровский А. В. Основы теоретической психологии / А. В. Петровский, М.Г. Ярошевский. – М., 1998. – 528 с.
9. Алексеев В. П. Биологическая адаптация человеческих популяций к природным условиям в эпоху палеолита / В. П. Алексеев // Первобытный человек и природная среда. – М., 1974. – с. 15–16.
10. Лекторский В. А. Объект. Субъект. Познание / В. А. Лекторский. – Наука, 1980. – 358 с.
11. Рубинштейн с. Л. Принцип творческой самодеятельности / с. Л. Рубинштейн // Вопросы философии. – 1989. – № 4. – с. 39–53.
12. Дьяченко Н. И. Психология высшей школы: учеб. пособие для вузов. – 2-е изд., перераб. и доп / Н. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск: Изд-во БГУ, 1981. – 383 с.

References

1. Slastenin, V.A. (1976). *Formation of the personality of the teacher of the soviet school in the process of professional training*. Moscow. (in Rus.).
2. Frankl, V. (1990). *Human in search of meaning*. Moscow. (in Rus.).
3. Abulkhanova-Slavskaya, K.A. (1977) *Dialectics of human life*. Moscow: Mysl. (in Rus.).
4. Antsyferova, L.I. (1978). *Some theoretical problems of personality psychology* [Nekotorye teoreticheskie problemy psikhologii lichnosti]. *Questions of Psychology, 1*, 42. (in Rus.).
5. Kharchev, A.G. (1990). *Sociology of Upbringing* [Sotsiologiya vospitaniya]. *On some actual social problems of education of the person*. Moscow: Politizdat. (in Rus.).
6. Deryabo, S.D. (2002). *The phenomenon of subject perception of natural objects*. *Questions of Psychology, 1*, 45–59. (in Rus.).
7. Bibler, V.S. (1991). *From scientific study – to the logic of culture*. Moscow. (in Rus.).
8. Petrovskiy, A.V. (1998). *Fundamentals of theoretical psychology*. Moscow. (in Rus.).
9. Alekseev, V.P. (1974). *Biological adaptation of human populations to natural conditions in the Paleolithic Age*. In V.P. Alekseev. *Primitive man and the natural environment*. Moscow. (in Rus.).
10. Lektorskiy, V.A. (1980). *Object. Subject. Cognition*. Moscow. (in Rus.).
11. Rubinshteyn, S.L. (1989). *Principle of creative initiative*. *Questions of Philosophy, 4*, 39–53. (in Rus.).
12. Dyachenko, N.I., Kandybovich, L.A. (1981). *Psychology of higher education: teaching materials for universities*, 2nd ed. Minsk: BGU. (in Rus.).

LYASHENKO Rostyslav,

Researcher of Pedagogy and Educational Management Department,
Volodymyr Vynnychenko Kirovohrad State Pedagogical University
e-mail: r.ljashenko@gmail.com

SELF-PRESENTATION PHENOMENON IN THE CONTEXT OF A PERSON'S SELF-ACTUALIZATION

Abstract. *Introduction. The importance of the problem of identity in the current situation seen in the scientific literature and innovative search when there is a need for a holistic pedagogical process of subject-subject relationship-centered approach, humanization of education. The problem of personality, its integrity, not just of individual student, but the teacher is often discussed as opposed to impersonal pedagogy, technologizing and automation of methods of education. The role of the phenomenon of self-understanding in the context of self-actualization of personality is no exception.*

Purpose. The purpose of the article is to analyze basic forms of manifestation of self-presentation and conditions of its development, depending on the needs of different levels, to define the place of personality in a continuous process of personal and group self-presentation, to distinguish criteria indicators and factors of self-presentation formation.

Results. Analyzing specific forms of self-expression of the individual, we face the need to establish individual inherent enshrined in originality of its needs a combination of the general and the special. Any future professional performance or personal life microenvironment becomes clear only after determining its place in a continuous process of personal and group and self-expression. Thus, here reveals full correspondence of level of self-actualization to level, scope of subject in accordance with the level of their needs.

Originality. Main approaches of researchers to the problem of self-presentation in the context of self-actualization of personality have been presented.

Conclusion. Self-presentation of individuals and small groups are considered indivisible, but associated with self-presentation of broader communities of people, as well as the needs of different levels are interconnected. In actions of individuals and groups underlie their personal and group self-presentation, the nature of which can be judged based on satisfying the needs of what of level commonness activity of the subject is focused.

Key words: *personality; self-actualization; self-presentation; subject; need.*

*Одержано редакцією 12.04.2017
Прийнято до публікації 15.04.2017*